

Den barbugede Pampelfisk,

(Coryphæna apus)

en nye Art, og dens Giæst,

Skruffetrolden,

(Oniscus eremita)

en Opdagelse af Dr. König paa Madras,

beskrevet af

M. Th. Brünnich.

Dyrenes Dekonomie er af den aloise Skaber saa beundringsværdig og forskjellig indrettet, at Synet deraf sætter os dagligen i den allerstørste Henrykkelse, og Fortællingerne derom kalde os ofte i Mistvivel om Mueligheden, fordi vi ikke indsee Niemærket. Lettroenhed er for en Naturkyndig, som ikke har Leilighed til at see alt hvad ham om Skabningerne fortælles, ligesaa stor en Feil som Vantroen imod det der af alle eenstemmigen anføres. Forsigtigheden paabyder os at prøve Historiens Muelighed, ligesom det tillades os selv at giere Fornuftslutninger om Marsagerne, naar vi ikke forud kan indsee dem eller finde de angivne vel grundede; men ofte lære vi bag efter at vore Giættninger have feilet. Erfarenhed overbeviser os dagligen, at adskillige Dyr, som Naturen ikke har givet den Fordeel at danne sig Boliger, og dog sat i Nødvendighed for at søge dem, have et indvortes Kald til at betiene sig af fremmede Huse og søge Tilhold hos fremmede Dyr selv eller i deres forladte Huuler og Opoldssteder. Giægens besynderlige Opklækning af en langt mindre Fugl er en underlig Dekonomie, som man nu ikke mere nægter, fordi man er ved mange

Exempler

Exempler overbeviist om Tingens Virkelighed; men hvo veed hvor mange saadanne og andre ligesaa uventede Huusholdninger ere indrettede for Naturens Skabninger paa vores Jordklode, som synes umuelige i den menneskelige Forstand, indtil Naturen selv gives Leilighed at blotte sine Hemmeligheder.

De tvende ulige Sælfskabsdyr, hvis Beskrivelse jeg i Dag har den Ære at fremlægge for Selskabet, kunde give Anledning til mange saadanne Sammenligninger i Naturens Rige, men jeg vil paa dette Sted ifkun søge forud at lyse en af de meest lignende Huusholdningsmaader iblant Dyrene i Kuld og Rion, som man nyligen har nægtet al Muelighed, og hvis Historie man har erklæret usandsfærdig. Jeg siger Historie, thi hvad de gamle og nyere derhos have giættet sig til, eller udtænkt for at være Diemærket af Sagen selv, overlader jeg til modnere og strengere Undersøgelser.

Det er fuldkommen bekiendt at de Gamle have fortalt os, at i det Slags store Haumuskler, som formedelst deres Skabning kaldes Skinker (Pinna), skulle tilholde en liden Krabbe. Denne Historie, som var bekiendt for Ægypterne *a*), er det den Dag i Dag er for Fisserne i den midlandske Sæe og ved det adriatiske Hav; saa ofte jeg paa min Reise i de Egne nævnedes Skinkemuskelen for disse Folk, som de i det dalmatiske Sprog kalde Lasturi, vidste de strax at fortælle om Krabben, som beboer den tillige, og geleidede denne Historie med saadanne Betænkninger, som de vare i Stand til at giøre sig derover. Det bliver nu saa meget mindre at spørge, hvorfra Aristoteles havde sin Efterretning *b*): En Mand, som nøie efterforskede Naturen, og opholdt sig der, hvor han letteligen kunde blive eiensynlig Vidne til en Historie, bekiendt for Almueen, behøvede vel ikke at laane den fra Ægypterne eller de ældre græske Skribentere. Mit Ophold ved det adriatiske Hav var ikke paa den Tid af Aaret, da Skinkemusklernes Fangst kunde foretages, thi den har kun Sted om Foraaret imedens Vandet endnu er klart og Sæebunden kan sees, saaledes har jeg anført dette i min liden Afhandling kaldet Spolia maris Adriatici *c*), derfra

a) P. Valeriani Hieroglyph. libr. XVIII.

b) Aristotel. Hist. Animal. libr. V. cap. 14. edit. Tolos. 1619. pag. 573.

c) „Pinna Dalmatinis Lasturi dista extremitate sua acuta scopulis infixæ sub aquis hærent, sed valvulae hiantes pertica intromissa connivent, & sic è mari limpido

fra Hr. Chemnitz formodentligen har oversat Fiskningsmaaden som findes i hans Afhandling om Skinken og dens Vægter d). Selv kunde jeg af foransførte Aarsag altsaa ikke blive siensynlig Vidne til denne Histories Rigtighed, men antog Sagen selv for en rimelig Sandhed, fortalt af Fiskerne, bekiendt hos de gamle og tilstaaet af de nyere. Jeg skrev den saaledes i min Dagbog: *Cancerem conchæ inhabitare, nota piscatoribus res est, speciem nescio*, og derfra siden indførte det i forberemelte Afhandling. Det er langt fra at jeg dermed har vildet forbinde de overtroiske Fortællinger som følge denne Historie, eller antaget det for en afgjort Nødvendighed, at Skinkemusklen ikke kunde undvære denne Giest, uagtet jeg ligesaa lidet tør nægte, at disse tvende jo kunde være hinanden til nogen bestemt Nytte.

En af vore Tidens Naturkyndige e) har anseet Historien om Krabbens sædvanlige Ophold i Skinken for en Fabel, og beklager de nyere som have ladet sig forlede til at antage denne Beretning for Sandhed, meenende, at det er ligesaa upasselig at en Krabbe skulde boe hos en Skinkemuskel, som en Tornesbust kunde skille sig paa en pæn Dames Bryst. Han anseer det for urimeligt at Muskens eget Dyr skulle finde sig i denne uroelige Krabbes Bevægelser; han mener at Skaberen havde ikke viseligen nok sørget for Skinkemuskens Vilskaar; at Kraben ikke har Forstand nok til at iagttage sine Pligter, som Indvaaner og Giest i et fremmed Huns, og udfordrer dertil et Slags Benskab større, end hos dyrkede Nationer er at finde o. s. v. Alt hvad han derom holder for antageligt er at man nu og da kan have fundet i en Skinkemuskel en liden Krabbe, som enten ved en Hændelse har forstukket sig der, eller maaskee tjener Skinkedyret til Føde f): Men naar Sagen saaledes forholder sig, da maatte det gielde om enhver liden Krabbe og ikke om nogen særdeles Art.

Hasselqvist som beskriver Skinkemuskens eget Dyr og følgerigen har seet det, fortæller ogsaa at en blødfalket Krabbeart, en eller flere; i Tallet, holde

„ pido vernali tempore extractæ carnem sufficientem, byssum paucam incolis
 „ præbent. Spolia mar. Adriat. tillagte min Ichthyolog. Massil. Lips. 1768. p. 107.

d) See Naturforsch. 10tes Stückt Halle 1777. pag. 36. not. *)

e) See den nyligen anførte Afhandl. pag. 26. o. s.

f) See foransførte Afhandl. pag. 30 & 31.

holde sig oppe hos Skinkemusklen for at hindre Blæksfiskens Afgang og saaledes uden selv at vide det frier Skinkemuskles Dyr fra daglig overhængende Farer g). Hasselquist har ingen Tvivl anført om denne Fortællings Rigtighed, siger ikke heller at den er ham berettet, selveligen maa han selv have seet det, hvilket han behøvede ligesaa lidet at forsikre paa dette Sted, som ved alle de andre Beskrivelser. Men det som er et kraftigere Vidnesbyrd i denne Sag er Forskaals Estetretninger i hans Descriptiones Animalium, hvor han aldeles tydelig fortæller, at han har seet disse Skinkemuskles Beboere. Han anfører en Krabbear, mindre end et Due-Eg, under Navnet C. pinnotheres, og siger derhos, at den har fæstet sin Voelig næsten i alle Skinkemuskler ved Smyrna og Constantinopel h): Han anfører en anden kaldet C. custos i), halvanden Finger lang, som opholder sig i de sorte Skinker ved Lohaja og sielden i de Vosedannede, hvis Indbygger han et andet Sted beskriver. Det er altsaa ikke Krabber i slæng men ikkun disse Arter, som han bestandig har fundet, enhver i sin Art af Skinkemuskel, hvilket giver saa meget meere Anledning til at slutte til nogen indbyrdes Dekonomisk Nytte, som disse Selskabs Venner maa giøre hinanden, og jeg seer i den anførte af Hasselquist intet urmeligt.

Saaledes troede jeg at burde berede Veien til en Beskrivelse paa tvende Dyr, som ere ligesaa forskiellige; men staae i en Forbindelse, som meget nærmer sig til den mindre Krabbe og Skinkemusklen.

Hr. Dr. Koenig Indiens store Naturkyndig, har behaget at tilsende mig nogle Fiskearter, og deriblant den barbugede Pampelsfisk; han beretter, at denne Fiskeart altid fører paa sin Tunge en Skrukletrold (oniscus) som der lever og kaldes af almindelig Mand paa Portugisisk Pambelbreto. Han sendte mig adskillige affkaarne Fiskehoveder af samme Art, og i enhveres Mund fandt jeg det bekræftet, som hans Brev berettede mig; thi, ved at oplukke Gabet paa

g) Linn. Amoenit. Acad. Tom. 2. pag. 48. Hasselq. Reise nach Palästina pag. 489.

h) „Cancer pinnotheres &c. Smirna & Constantinopoli in omnibus fere pinnis „nidificat. Forskaal Descript. Animal. pag. 88 sq. n. 36.

i) „Lohaja vidi Cancrum custodem in pinna saccata habitantem ibid. pag. 89 og strax efter p. 94. n. 56 siger han om den samme „Lohaja intra pinnas nigras: „in saccatis raro.

paa enhver af disse, blev jeg vaer en Skrukke-trold, som bedækkede den brede Tunge, stikkende Hovedet fremad ligesom et Dyr i sin Huule. Dette besynderlige Syn gjorde mig strax opmærksom paa Gabet's Beskaffenhed, til hvilket det lille Dyr havde betroet sig. Det var indvendig glat og heit, en Rød smaa naaledannede Tænder stod i Kanterne af begge Kiæberne. Svælget fandt jeg saa lidet, at Skrukke-trolden ikke kunde staae i Fare for heel at opsluges af sin Vært. Marcgrav, som længe forud har anmærket, beskrevet og aftegnet en saadan Skrukke-trold i Munden paa Fisken *Acarapitamba*, anseer den vel som en Fiende til samme Fisk, men melder dog intet om nogen Skade, som Fisken ved samme maatte tilføies *k*). Det er bekiendt at Skrukke-trolden eller Fiskebiernene, som de af andre kaldes, hvilke i mange Henseender nærmer sig til Krabbeflægten, er Fiskenes farligste Fiender: Hr. Ström anfører en Art som kryber ind af Gabboret paa nogle Fiske og æder om sig til de ere næsten ganske fortærede. Andre beskrives at hænge sig ved de skialfrie Fiske og plage dem ved Finnerne, hvor Kiødet er dem meest behagelig, og hvor de strax lem-læster Fisken. Det kunde ei være af disse Aarsager at Skrukke-trolden her op-holder sig i Pampelfiskens Mund; ingen af de tilsendte var af deres Gæst tilføiet den mindste Skade; ikke heller bliver Skrukke-trolden af Dr. König anset for Fiskens Fiende, men kaldes *Cancer parasiticus* eller *Snyltegiæsten*. Maaskee at den kullede Skrukke-trold søger ind i Fiskens Gab for at undgaae andre Fiske, som maatte jage den, thi man veed at Skrukke-trolden opsluges af nogle Fiskearter, og i saa Fald har Fisken faaet den Egenffab at raade Bod paa en almindelig Udelæggelse og laaner Skrukke-trolden sit Gab til et Skjul. Maaskee en anden Aarsag endnu kunde være muelig til et saa besynderlig Op-holdssted: Man veed at Pampelfisken beboer det store og dybe Hav, hvor nogle Skrukke-trold-Arter ogsaa søge deres Næring, i saa Fald kunde Fisken, som her beskrives, maaskee være underkastet den Uleilighed, at give Skrukke-trolden en hastig Befordring frem og tilbage. En Omstændighed er endnu at lægge

S s 2

Mærke

k) „Hic piscis *Acarapitamba* crustaceo quodam animalculo vexatur sesquidigitum
 „ longo, digitum crasso, figuræ oblongæ Hoc animalculum ori piscis
 „ se ingerit & ungviculis arcte faucibus inhæret, nec unquam piscis se ab
 „ illo liberare potest Marcgr. hist. pisc. 135.

Mærke til, som bliver os ligesaa ubekjendt og tvivlsom, nemlig hvad denne Fiskes Føde er, og om den kan ernære sig saalænge Skruketrolden sidder paa Tungen, eller og, hvilket synes rimeligst, at det maae skee i den Tid da Skruketrolden forlader sin Boepæl. I alt dette bliver en besynderlig Omstændighed at lægge Mærke til, at enhver Fisk, som fanges, har i Munden en Skruketrold.

Til denne besynderlige Hunsholdning vilde jeg ønske, at nogen kunde faae Leilighed at lægge et nøiere Mærke. For mig bliver denne Gang allene tilbage, at levere en tydelig Beskrivelse paa Fisken og Skruketrolden.

Pampelsfiskslægten, som af endeel Arters smukke Farve har faaet det latinske Navn *Coryphæna*, er iblant de livfannede (thoracici) Fiske kiendelig adskilt ved et braknæset Hoved, en nedskaaen Mund, en sammentrykt Krop og skarp Ryg. Rygfinnen er almindelig enkelt og løber lige til Halen. Straaalerne i Siellesfinnen ere 5-7. Flere almindelige Kiendetegn tør jeg ikke angive for denne Slægt. Det som i Beskrivelsen gjør denne Fisk kiendelig adskilt fra de andre Arter af samme Slægt, ja den hele Familie, er, at den mangler aldeles Bugfinner, hvoraf jeg har nævnet den Barbug-Pampelsfisk (*Coryphæna apus*); thi at den henhører til denne Slægt, overbevises man tydeligen ved dens øvrige Deele, som med ingen anden Fiskeslægt har saa megen Overensstemmelse: Exempler paa saadanne Afvigelser ere ikke stieldne. De øvrige Arter af Pampelsfiskslægten have Bugfinnerne, men paa den af Pallas beskrevne *C. Velifera* ere de smaae og utydelige, bestaaende neppe af en enkelt Straale, saa at samme Fisk kommer vores i den Henseende meget nær. Ingen Naturkyndig har tilforn beskrevet denne mærkelige Fiskeart, som altsaa i flere end een Henseende fortjener vores Opmærksomhed. Den barbugede Pampelsfisk bliver her beskrevet efter et meget fuldkommen Exemplar, som bevares i Wiingeist, det eeneste som jeg heel og holden har bekommet.

Kroppen fra Siderne sammentrykt og med sin flade Side udgjør en skarp firkantet Figur, eller nærmer sig til Fylinderens Skikkelse. Bag ved Dinene er Fisken tykkest, men den øvrige Krop ned efter Halen er tyndere. Bredden af Kroppen imellem Ryg og Gumpfinnen er mere end Halvdeelen af Fiskens Længde, men fra den øverste Rand af den høie Rygfinne til den nederste Rand af Gumpfinnens Fordeel er næsten ligesaa stort et Maal som fra Enden af Snuden

den til Spolen. Kroppen er overalt beklædt med smaae runde Skæl, og synes at have været selvfarvet. Kanten af Ryg- og Gumpfinnen, saavelsom det yderste af Spolen er sort, det er uden Tvivl af den Aarsag, at Dr. König har i sit Brev kaldet den den sorte Pampelsfisk. Hovedet er kort, Næsen brækflet, Panden skarprygget og nøgen, Munden gaber i Beiret og er dybt nedskaaen, Kiabernes yderste Kant er besat med en Række meget smaae og fine naalebannede Tænder. Tungen er breed og rundagtig, staaer frem med en tynd Spids. Diæt staaer tilbage for Mundkrogene og har en gul Diering. Gædboret ligger i Nærheden af Svælget, og bestaaer i en lang Sprække. For Indvoldene er altsaa ifkun et lidet Rum. Ryg og Bug udbrede sig med en skarp Rand fra Hovedet i den tredie Deel af Kroppens Længde; paa det bredeste Sted begynder Ryg- og Gumpfinnerne lige over for hinanden, hvis yderste Straaler gjøre Kroppen bredere, just der hvor den begynder at smaales, men de indskiares siden i lige Forhold med hinanden og følge den smaaere Bagdeel ned til Halen. Deres Straaler ere beklædte med en tyk Hud, og derfor neppe med Bished lade sig tælle, de ligne herudi Baandfiskens Finner og lade sig ei folde. Udi Rygfinnen tælles omtrent 46 Straaler, og udi Gumpfinnen 40 Straaler. Brystfinnerne ere meget lange, smaae og spidse, saaledes som de paa Blankesteens-Arterne (Sparus), og bestaae enhver af 20 Straaler. Bugfinner eller noget Mærke til dem har denne Fiskeart aldeles ikke. Spolen er udskaaen i en halvmaaned Figur, og har omtrent 26 Straaler. Gielstraalerne ere VI. men skjulte under et tyk Skind og ligge hinanden meget nær. Sidelinien begynder i Linie med Diæts øverste Deel, lige over Gielkrogen, og krummer sig ned i en Bue efter Ryggens Linie, deeler Halen i to lige Deele med en hei Kant og ender sig ved Spolen.

Eremit-Skruffetrolden ligner i alle Maader den, hvis Figur og udførlige Beskrivelse *) Hr. Spengler har leveret, som rigtigent antager samme for Linnés *Oniscus oestrum*, med hvilken Margravs foransførte Figur ogsaa er overeensstemmende.

*) Beschäft. der Berlin. Gesellsch. 1 B. pag. 312. Tab. VII. fig. I. K.

